

Kuues rahvusvaheline vanasõnakollokvium Taviras

4.–11. novembrini 2012. aastal peeti Lõuna-Portugali Algarve piirkonna väikelinnas Taviras Rahvusvahelise Parömioloogia Assotsiatsiooni (*International Association of Paremiology*, IAP) vanasõnakollokvium. Iga-aastaseid kogunemisi on peetud alates 2007. aastast, esimesel kollokviumil asutati ka vanasõnahuvilisi ühendav assotsiatsioon IAP, mille mootoriks on olnud algusest peale Tavira kohalik vanasõna-aktivist Rui J. B. Soares. Kollokviumide põhikorraaldaja suur töö on lasunud peale Rui Soarese ka Soome Kirjanduse Seltsi teadlase Outi Lauhakangase õul.

Seekord võrastas Rui Soarese suurejoonelise idee järgi maailma vanasõnapealinnaks pürgiv linnake eri riikide vanasõnauurijaid juba kuuendat korda. Eriala ühe tippfoorumi eesmärgid on mitmekesised – luua laia erialavõrgustiku kaudu kultuuridevahelist dialoogi, soodustada ulatuslikku parömioloogia-alast koostööd, arutleda vanasõnauurimise uute suundade üle praegusel tehnoloogilise kommunikatsiooni ajastul, tutvustada ja teadvustada kaasaegseid parömioloogia käsitlusviise, avardada vanasõnade õpetamise ja omandamise strateegiaid hariduses, tugevdada põlvkondadevahelisi sidemeid ja motiveerida noori hoidma kultuurilist järjepidevust.

Viie täispäeva konverentsipäeva vältel sai sõna 50 teadlast 22 riigist. Akadeemilistele suurskogunemistele tavaks kujunenud paralleelsektsioone Tavira kollokviumide ametliku programmi järgi ei toimu, kõigil osalejatel on suurepärane võimalus kuulata kõiki ettekandeid ja osaleda ettekannetejärgses diskussioonis. Kollokviumi töökeeled on inglise ja portugali keel, seetõttu on alati nii esinejate kui ka kuulajaskonna hulgas hulganisti Portugali ja Hispaania esindajaid. Selle aasta kutsutud esinejad olid valdkonna tippspetsialistid Anita Naciscione Läti Kultuuriakadeemiast (vanasõnade kognitiivsetest stiiliperspektiividest rõhuasetusega diskursusepõhisel lähenemisviisil, ettekanne põhines samateemalisel monograafial *Stylistic Use of Phraseological Units in Discourse*), Sanghamitra Choudhury Indiast Sikkimi Keskülikoolist (ettekanne vanasõnade õppimisest ja omandamisest India Assami piirkonnas levinud *Burhi Air Sadhu* ('vanaema lood') rahvajuttude kaudu), Gyula Paczolay Veszprémi Pannoonia Ülikoolist (vaimuliku, õpetlase ja polügloti Solomon Caesar Malani (1812–1894) kolmeköitelisest tööst *Notes on the Book of Proverbs mostly from Eastern Writings*), ette loeti Peterburi Ülikooli tuntud keeleteadlase Valery Mokienko plenaarettekanne slaavi parömioloogia problemaatikast, rõhuasetusega lingvistilisel aspektil. Portugali vanasõnauurimise seisuga ja suundumusi tutvustasid Lissaboni Ülikooli teadlased Teresa Cid (Ameerika indiaanlaste arhailisest suulisest ütlusfolkloorist), Patricio Ferrari (vanasõnadest Fernando Pessoa töödes) ja António Feijó (vanasõnavormi analüüsist André Jollesi teoses *Formes simples*). Lissaboni Katoliku Ülikooli esindas Antonio Martins (vananemise kunstist piibliütluste ja Algarve piirkonna vanasõnade näitel) ning kohalikku Algarve Ülikooli Adriana Nogueira (vanasõnade filosoofilistest kontekstidest).

Põnevaid vaatenurki kajastasid paljud ettekanded, vaatluse all olid nt vanasõnateoreetiline žanrikäsitlus ja eetilise *versus* eemiline dihhotoomia (Pekka Hakamies Turu Ülikoolist), vanasõnad kirjandustekstides, nt aforistlike antivanasõnade esinemus ja olemus Friedrich Nietzsche loomingus (Wolfgang Mieder Vermonti Ülikoolist), vanasõnakasutus rootsi draamadialoogides perioodil 1700–2000 (Anders Trulsson Uppsala

Ülikoolist), vanasõnade leksikaalne algupära (František Čermák Praha Karli Ülikoolist), vanasõnad ja grammatika tšehhi materjali näitel (Karel Kucera Praha Karli Ülikoolist), kontrastiivse lingvistika perspektiivist käsitletud parömioloogilised lüngad (Joanna Szerszunowicz Białystoki Ülikoolist), vanasõnateadmuse testimise meetodid (Peter Grzybek Grazi Ülikoolist), sotsiokultuuriline väli ehk vanasõnakasutus eri ühiskonnaklassides 19. sajandi Soomes (Eija Stark Helsinki Ülikoolist), argentina ja hispaania vanasõnade komparatiivanalüüs (Lital Belinko Jeruusalemma Heebrea Ülikoolist), puudelisuse representatsioonid vanasõnades (Santosh Kumar Delhi Ülikoolist), etniline aspekt, nt juudi stereotüübid poola ja ukraina vanasõnades ja idioomides (Zofia Abramowicz Białystoki Ülikoolist).

Kollokviumil osalemine oli suure tähtsusega ka Eesti Kirjandusmuuseumi lühivormiuurijatele – seda nii viimaste aastate uurimistulemuste tutvustamise kui ka uute kontaktide loomise seisukohast. Arvo Krikmann pidas põhjaliku ettekande tuntud ütluste käekäigust ning rikkalikust varieeruvusest ja arengutest internetis, Anneli Baran rääkis poliitikute kujundlikust keelekasutusest sotsiaalmeedia näitel, analüüsides poliitikute keelelise käitumise mõju ühiskondlikele protsessidele, nagu olid 2012. aasta alguse ACTA-vastased meeleavaldused tänavatel ja reaktsioonid internetikeskkonnas. Varasemate aastate osavõtu tulemusena on käivitunud ka mitmed rahvusvahelised koostööprojektid. Nii esitleti seekordsel kollokviumil Soome-Eesti-Sloveenia ühisprojekti “Newspaper and Paremiology”, mille esimeses faasis fikseeriti vanasõnakasutus kolme riigi ajakirjanduses ühenädalase pilootperioodi (7.–13. mai 2012) jooksul. Koostööprojekti kaugem eesmärk on välja selgitada pikema vaatlusperioodi vältel vanasõnakasutuse määr ja viisid, võrrelda arhailise ja uue ainese osakaalu tänapäeva ajakirjanduses, võttes arvesse nii professionaalsete ajakirjanike kirjutisi kui ka *online*-versiooni kommentaatorite keelekasutust. Outi Lauhakangas keskendus Soome suurimale päevalehele *Helsingin Sanomat* ja võrdles vanasõnaleide Matti Kuusi rajatud tüpologia alustelt, ühtlasi tõstis ta esile spordiajakirjaniku Vesa Kovaneni eriomast vanasõnakasutust. Liisa Granbom-Herränen (Jyväskylä Ülikool) valis oma uurimuse objektiks Soome kohaliku ajalehe *Salon Seudun Sanomat* ja osutas üle 100 vanasõnaleiu põhjal kohalikule omapärale (nt iga päev lehes ilmuvale piiblitšitaadile). Piret Voolaid andis statistilise ülevaate populaarsematest vanasõnadest ja nende positsioonist meediatekstides ning analüüsis vanasõnade ja vanasõnamodifikatsioonide esinemust eri leherubriikides ning eri autorite tekstiloomes. Saša Babič (Sloveenia Etnoloogia Instituut) tegi ülevaate vanasõnakasutusest kahes Sloveenia päevalehes *Delo* ja *Dnevnik* ning leitud paarikümne vanasõnaütlu põhjal järeldas, et võrreldes Eesti ja Soome päevalehtedega on vanasõna- ja ka muu kujundkõnekasutus Sloveenia ajakirjanduses väiksem.

Assotsiatsioonil on tava igaks kollokviumiks anda välja artiklikogumik eelmisel aastal peetud ettekannete põhjal. Seekord esitletud kogumik, mida võib nimetada ka ühingu aastaraamatuks, kannab viiendat järjekorranumbrit. Kollokviumi kava ja teesidega on võimalik tutvuda veebiaadressil <http://www.colloquium-proverbs.org/icp/en/>, huvi korral leiab sellelt teavet ka kõigi seni toimunud kollokviumide kohta. Hea traditsioon jätkub – ka 2013. aastal viivad kõik (vanasõnauurijate) teed Tavirasse, sest juba on välja kuulutatud seitsmes vanasõnakollokvium, mis leiab aset taas novembrikuus.

Piret Voolaid